

1.2. Розвиток уваги різних вікових груп

1.2.1. Розвиток уваги немовляти та дитини раннього віку

Перші реакції на подразники в дитини спостерігаються відразу після народження. Вона здригається при різкому звуці, відвертається від занадто яскравого світла. Уже на першому місяці життя в маляти виявляється орієнтований рефлекс «що таке?», що дає дитині можливість виділяти предмети, їхні ознаки на основі пізнавального відношення до них.

Елементарним проявом уваги є реакція зосередження, коли маля ніби устанавлює свій аналізатор так, щоб краще сприйняти сигнал.

На 2-3 тижні життя в дитини можна помітити **слухове зосередження** при голосному звуці, коли маля замовкає і припиняє рухи.

На 3-4 тижні життя спостерігається **зорове зосередження** на обличчі дорослого і **слухове** при його розмові з малям. Немовля не розуміє, що йому говорять, але прислухається. Тим самим створюються передумови для переходу до активного пильнування.

Наприкінці першого місяця життя дитина орієнтується на нові, досить сильні подразники, наприклад, затримує погляд на незвичайному предметі.

Найбільш значимим **подразником для дитини стає дорослий**. Так, дитина у віці 2-3 міс. довго зосереджується на обличчі матері, а потім на предметах, що включені в контекст спілкування з нею.

Протягом усього дитинства найбільш виражене зосередження викликають подразники, що включені в спілкування і спільну з дорослим діяльність.

Подальший розвиток уваги зв'язаний з освоєнням **хапання**, що дає можливість утримувати предмети і маніпулювати з ними.

Після 6 міс. рефлекс «що таке?» перетворюється в рефлекс «що з цим робити?». Тепер дитина фіксує не тільки предмет, але і його

ознаки, а також дії з ним. Це веде до бурхливого розвитку орієнтовно-дослідницької діяльності, зародженню здатності пізнавати навколишній світ.

Наприкінці року на основі маніпулювання з предметами виникає **розподіл уваги**, коли дитина діє одночасно з двома предметами; удосконалюється переключення, *наприклад, маля складає кульки в коробочку, переносючи фокус уваги з однієї кульки на іншу.*

Особливості розвитку уваги у віці немовляти:

- спочатку являється як реакція зосередження;
- зосередження забезпечує виділення з навколишнього світу емоцій, рухів, мови людини як його відмітних ознак, а також предметів і дій з ними;
- зосередження спричиняє розвиток пізнавального відношення до навколишнього;
- поява властивостей уваги сприяє зародженню більш складних форм поведінки і діяльності.

У **ранньому дитинстві** розвиток уваги відбувається при **освоєнні ходьби, предметної діяльності і мови**. Самостійна ходьба робить для дитини доступною широку область предметів, тим самим розширюючи коло її уваги. Переміщення в просторі відкриває для маляти нові можливості, тепер воно саме вибирає об'єкт, на який націлює увагу.

Освоєння призначення, функцій предметів, удосконалювання дій з ними дозволяють, з одного боку, націлювати увагу на більше число сторін і ознак в об'єктах, а з іншого – удосконалювати властивості самої уваги – розподіл, переключення.

У зв'язку з оволодінням мовою маля учиться утримувати увагу не тільки на предметах, але і на словах, фразах. Воно починає реагувати на інструкцію дорослого, якщо вона сформульована коротко і вказує на знайомі дитині дії чи предмети: «Принеси м'яч», «Візьми ложку». Маля може вислухати коротке прохання до кінця і виконати дію відповідно до нього.

При збагненні мови в маляти зростає увага до слова, його значення. Тепер дитина без наочної опори **уважно слухає короткі вірші, казки, пісеньки**, якщо вони супроводжуються виразністю мови і міміки розповідаючого їх дорослого.

Розвиток мови спричиняє появу елементів довільної уваги. Дорослий може керувати нею. Слово виступає як засіб організації уваги.

І все-таки, незважаючи на те, що дитина здатна виконувати цікаву діяльність протягом 8-10 хвилин, вона зазнає серйозних **труднощів у переключенні і розподілі уваги**. Маля нерідко так занурюється в роботу, що не чує слів дорослого. *Наприклад, малюючи, воно не зауважує, що перекинуло баночку з фарбою, не реагує на вказівку дорослого її підняти.*

З іншого боку, увага дитини дуже слабо фіксована на предметі або діяльності, мало стійка. Вона ніби ковзає по поверхні, не проникаючи всередину. Тому дитина швидко припиняє почату справу. *Маля, так захопившись грою з лялькою, бачить в однієї машинку – і лялька забута.* Здатність концентрації уваги виражається й у тому, що дитина фіксує незначущі, але найбільш яскраві ознаки об'єктів. І як тільки пропадає їхня новизна, губиться емоційна привабливість, вгасає й увага до них.

Особливості розвитку уваги в ранньому дитинстві:

- розширюється коло предметів, їхніх ознак, а також дій з ними, на яких зосереджується дитина;
- маля зосереджене на виконанні нескладних інструкцій дорослого, на слуханні літературних творів, уважне до слова, мови;
- під впливом мови в дитини починають складатися передумови для розвитку довільної уваги;
- увага маляти слабо концентрована, хитлива, спостерігаються труднощі переключення і розподілу, невеликий її обсяг.